

УДК 327.5

JEL classification: F02; F51

DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2020.02.148>

Ігор ЛІЩИНСЬКИЙ,

доктор економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної економіки,
Тернопільський національний економічний університет.
м. Тернопіль, вул. Львівська 11
E-mail: lio@tneu.edu.ua
ORCID iD: 0000-0003-1602-1677

Марія ЛИЗУН,

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри міжнародної економіки,
Тернопільський національний економічний університет.
м. Тернопіль, вул. Львівська 11
E-mail: mlysun@ukr.net
ORCID iD: 0000-0003-3222-2962

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ВІЗІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ТА ГЛОБАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Ліщинський І., Лизун М. Концептуальні візії регіональної та глобальної безпеки. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2020. Вип. 2. С. 148–161. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2020.02.148>

Lishchynskyy I., Lyzun M. (2020). Kontseptualni vizii rehionalnoi ta hlobalnoi bezpeky [Conceptual visions of regional and global security]. *The Herald of Ternopil National Economic University*, Vol. 2. P. 148–161. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2020.02.148>

Анотація

Вступ. Під впливом процесів глобалізації та регіоналізації розвиток світової економіки стає більш динамічним, але одночасно суперечливим, створюючи нові виклики та загрози як для окремих країн, так і цілих регіонів. Це загострює актуальність формування гнучких систем безпекової взаємодії та пошуку шляхів вирішення проблем регіональної і глобальної безпеки.

Мета дослідження – систематизація досліджень з питань управління регіональною та глобальною безпекою та огляд балансу геополітичних сил на теренах Європи.

Методи дослідження. Дослідження здійснено із використанням методів: аналізу та синтезу – для характеристики сучасного мейнстріму теоретичних розвідок у сфері регіональної безпеки; компаративного аналізу – для порівняння структур управління регіональною безпекою у різних частинах світу; дедукції та індукції – для формування концептуальної моделі глобального врядування; табличного та візуального методів – для наукового подання матеріалу.

Результати. В роботі розглянуто теоретичні підходи до трактування регіональної безпеки. Зазначено, що управління регіональною безпекою являє собою комплекс інститутів і заходів на трьох рівнях: глобальному, регіональному і національному. Представлено номенклатуру різних типів структур управління регіональною безпекою, яка включає регіональний баланс сил і ad hoc (неформальні) альянси; регіональну узгодженість; регіональну кооперовану безпеку; регіональний колективний захист; регіональну колективну безпеку; плюралістичну спільноту безпеки. Встановлено, що управління регіональною безпекою забезпечується не лише вузькоспеціалізованими чи формальними структурами, але й багатocільовими регіональними організаціями, які першопочатково переслідували поєднання економічних і політичних цілей із зростаючими таргетами безпеки. Систематизовано концептуальні варіанти управління регіональною безпекою на глобальному рівні та рівні регіонів. На основі аналізу механізмів глобального менеджменту представлено власне бачення взаємозв'язків між суб'єктами світових управлінських процесів.

Висновки. Кризові явища останніх десятиліть засвідчили, що жодна група суб'єктів глобального менеджменту, що діяла б самотужки, не може ефективно мінімізувати глобальні ризики, які є одночасно викликом для лідерів у сфері бізнесу та політиків у будь-якій країні. Саме тому незаперечним є той факт, що глобальні проблеми потребують глобального управління (особливо в сфері безпеки), головною ціллю якого має стати забезпечення глобальної стабільності та стійкого розвитку.

Ключові слова: регіональна безпека; глобальна безпека; управління регіональною безпекою; світовий порядок; глобальне управління.

Формул: 0, рис.: 2, табл.: 1, бібл.: 16.

Abstract

Ihor LISHCHYNSKYI, Mariia LYZUN

CONCEPTUAL VISIONS OF REGIONAL AND GLOBAL SECURITY

Introduction. Under the influence of globalization and regionalization, the world economic development is becoming more dynamic but contradictory at the same time, creating new challenges and threats for both individual countries and entire regions. This exacerbates the urgency of forming flexible systems of security cooperation and finding solutions to regional and global security problems.

Purpose. The purpose of the paper is to systematize research on regional and global security governance and a review of the balance of geopolitical forces in Europe.

Methods. *The research was carried out using the following methods: analysis and synthesis – to characterize the modern mainstream of theoretical intelligence in the field of regional security; comparative analysis – to compare the structures of regional security management in different parts of the world; deductions and inductions – to form a conceptual model of global governance; tabular and visual methods – for visual presentation of the material.*

Results. The paper considers theoretical approaches to the interpretation of regional security. It is noted that regional security governance is a set of institutions and activities at three levels: global, regional and national. A nomenclature of different types of regional security governance structures is presented, which includes a regional balance of power and ad hoc (informal) alliances; regional coherence; regional cooperative security; regional collective defense; regional collective security; pluralistic security community. It has been recognized that regional security management is provided not only by highly specialized or formal structures, but also by multi-purpose regional organizations, which initially pursued a combination of economic and political goals with growing security targets. Conceptual options for regional security governance at the global and regional levels are systematized. Based on the analysis of the mechanisms of global management, own vision of the relationship between the subjects of global governance processes is presented.

Discussion. *The crisis of recent decades has shown that no single group of global governance actors can act effectively to minimize global risks, which are both a challenge for business leaders and politicians in any country. That is why it is undeniable that global issues require global governance (especially in the field of security), the main goal of which should be to ensure global stability and sustainable development.*

Keywords: regional security; global security; regional security governance; world order; global governance.

formulas: 0, fig.: 2, tabl.: 1, bibl.: 16.

Постановка проблеми. Питання як національної, так і регіональної та глобальної безпеки починають знову займати чільне місце у політичних дебатах та дискурсах науковців. Світова спільнота протягом останніх декількох десятиліть почала усвідомлювати неконтрольованість та непрогнозованість розвитку глобалізаційних процесів. Кризові явища в економічній площині починають супроводжуватись мілітаристськими конфліктами та появою нових фронтів геополітичних протистоянь. Розмивання державного суверенітету на фоні зростання ролі інтеграційних союзів і міжнародних організацій, посилення економічного й технологічного потенціалу транснаціональних мереж на тлі виникнення проблем контролю за їх діяльністю, делегування окремих управлінських повноважень національних держав регіональним і світовим інституціям, яке, з іншого боку, супроводжується посиленням сепаратистських тенденцій в низці країн та регіональних міжнародних організацій, засвідчує застарілість організаційного та регулятивного потенціалу і необхідність формування адекватного інституційного базису, який би відповідав сучасним умовам нового економічного порядку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розробку теоретичних основ управління регіональної та глобальної безпеки здійснено такими вченими, як

Е. Адлер, М. Барнет, Б. Бузан, О. Вевер, П. Каценштайн, Д. Лейк, Д. Лемке, П. Морган, Е. Солінген та інші. Загалом, теоретичні підходи до обґрунтування засад протидії регіональним та глобальним загрозам відрізняються своєю багатогранністю та відсутністю уніфікованого підходу.

Метою даної роботи є систематизація досліджень з питань управління регіональною та глобальною безпекою та представлення альтернативних візій протидії геополітичним та гео економічним загрозам.

Виклад основного матеріалу. Протягом періоду «холодної війни» регіональну безпеку розглядали як функцію біполярного розподілу влади та стратегічних інтересів США та колишнього Радянського Союзу. Пізніше регіональна динаміка розглядається в більш самодостатньому контексті, а серед основного масиву наукових досліджень у цьому напрямі можна виокремити:

- порівняльний аналіз ключових регіональних систем Д. Лейка і П. Моргана [1];
- детермінацію безпечної спільноти Е. Адлера і М. Барнета [2];
- характеристику внутрішніх і міждержавних коаліцій та формування регіональних порядків Е. Солінген [3];
- теорію транзиту влади Д. Лемке [4] в аспекті регіональних систем безпеки;
- теорію регіональних комплексів безпеки Б. Бузана і О. Вевера [5];
- трактування пористих регіональних порядків П. Каценштайна [6].

Окрім оновленого інтересу в розрізі регіонів, період опісля «холодної війни» характеризується зміщенням загального трактування терміну «безпека» від традиційного мілітаристського державо-центричного порядку денного до значно ширшого розуміння із значним акцентом на внутрішні та транснаціональні загрози. У поєднанні із системними змінами генерованими розширенням автономії регіональної політики, зазначене привело до створення нових регіональних організацій, а також надало стимул до ускладнення існуючих регіональних інститутів.

Дослідники виділяють чотири хвилі сучасних досліджень феномену управління регіональною безпекою (англ. regional security governance):

- протягом першої акцент робиться на трактуванні базових понять;
- протягом другої ведеться дискусія щодо релевантності залучених інститутів;
- протягом третьої аргументація здійснюється в площині європейської політики безпеки;
- під час четвертої робляться спроби імплементації концептів як неєвропейських регіонів, так і глобального виміру безпеки [7].

Управління регіональною безпекою являє собою комплекс інститутів і заходів на трьох рівнях: глобальному, регіональному і національному. У розрізі різних регіонів світу існує значна різноманітність природи регіональних інститутів та організацій з безпеки. Відрізняються неоднорідністю також концептуальні й онтологічні підходи до типології режимів управління регіональною безпекою. Так, якщо реалісти наголошують на балансі сил альянсів та дизайнують альтернативні імперіалістичні і гегемоністичні сценарії, то представники британської школи роблять акцент на узгодженості і регіональних комплексах безпеки. Ліберали ведуть мову про колективну безпеку, неоліберальні інституціоналісти – про режими безпеки, а конструктивісти фокусуються на плюралістичних спільнотах безпеки [7].

Серед номенклатури різних типів структур управління регіональною безпекою, які взаємно не виключають один одного, можна виділити наступні:

- регіональний баланс сил і ad hoc (неформальні) альянси;
- регіональна узгодженість (англ. regional concert) – більш інституціоналізована форма регіонального балансу сил;
- регіональна кооперована безпека;
- регіональний колективний захист (формальний альянс);
- регіональна колективна безпека;
- плюралістична спільнота безпеки [7].

Зазначені структури вирізняються за типами ризиків/загроз безпеці, на які вони орієнтуються, за рівнем інституціоналізації і за природою суб'єктів, які входять до їх складу. Часто регіональні угоди із безпеки поєднують в собі характеристики декількох ідеальних типів. Із плином часу часто відбувається еволюція та ускладнення існуючих структур регіональної безпеки, як це було у випадках МЕРКОСУР чи НАТО.

Більш того, управління регіональною безпекою все частіше забезпечується не лише вузькоспеціалізованими чи формальними структурами (на кшталт ОБСЄ, НАТО чи Африканський Союз), але й багатоцільовими регіональними організаціями, які першопочатково переслідували поєднання економічних і політичних цілей із зростаючими таргетами безпеки (як у випадку ЄС, АСЕАН чи ЕКОВАС. Основні сучасні організації із управління регіональною безпекою наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Організації управління регіональною безпекою

Регіон	Рік заснування	Організація	Основні напрями діяльності	Кількість членів
Азія	1967	Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН)	Багатоцільовий характер; плюралістична спільнота безпеки	10
	1985	Асоціація регіонального співробітництва Південної Азії (СААРК)	Багатоцільовий характер; регіональна узгодженість	8
	2005	Саміт країн Східної Азії	Багатоцільовий характер; регіональна кооперована безпека	18
Америка	1948	Організація американських держав (ОАД)	Багатоцільовий характер; регіональна колективна безпека	35
	1969	Андське співтовариство (CAN)	Багатоцільовий характер; плюралістична спільнота безпеки	4
	1973	Карибська співдружність (КАРІКОМ)	Багатоцільовий характер; регіональна кооперована безпека	15
	1991	Економічний союз держав Південної Америки (МЕРКОСУР)	Багатоцільовий характер; регіональна кооперована безпека; плюралістична спільнота безпеки	4
	2008	Союз південноамериканських націй	Багатоцільовий характер; регіональна колективна безпека	4
	2011	Співтовариство країн Латинської Америки та Карибського басейну (СЕЛАК)	Багатоцільовий характер; регіональна кооперована безпека	35

продовження таблиці 1

Африка	1975	Економічне співтовариство країн Західної Африки (ЕКОВАС)	Багатоцільовий характер; регіональна колективна безпека	15
	1992	Співтовариство розвитку Півдня Африки (САДК)	Багатоцільовий характер; регіональна кооперована безпека	16
	1999	Східноафриканське співтовариство (САС)	Багатоцільовий характер	6
	2001	Африканський Союз (АС)	Багатоцільовий характер; регіональна кооперована безпека	55
Близький Схід	1945	Ліга арабських держав (ЛАД)	Багатоцільовий характер; регіональна колективна безпека	22
	1981	Рада співробітництва арабських держав Перської затоки (РСАДПЗ)	Багатоцільовий характер; регіональна колективна безпека; плюралістична спільнота безпеки	6
Євразія	2001	Шанхайська організація співробітництва (ШОС)	Безпека; регіональна узгодженість	8
	2003	Організація договору про колективну безпеку (ОДКБ, Ташкентський договір)	Безпека; регіональна колективна безпека	6
Європа	1949	Організація Північноатлантичного договору (НАТО)	Безпека; регіональний колективний захист; плюралістична спільнота безпеки	30
	1992	Європейський Союз	Багатоцільовий характер; плюралістична спільнота безпеки	27
	1995	Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ)	Багатоцільовий характер; регіональна кооперована безпека	57

Джерело: розроблено авторами на основі [7].

Так, на території Європи ключову роль в аспекті безпеки (насамперед, військово-політичної) відіграє НАТО. За 70-ліття свого існування формат і інструментарій організації зазнали суттєвих змін. Починаючи свою діяльність в основному як інститут протистояння соціалістичному табору протягом «холодної війни», сьогодні НАТО зіткнулась із викликами зміни балансу глобальних сил (Китай, Арабський світ), військового нарощування та кібератак з боку РФ, питаннями штучного інтелекту та зростанням терористичних загроз. Інфографіка основних аспектів функціонування НАТО наведена на рис. 1.

Незважаючи на те, що основні завдання НАТО перебувають у військово-політичній площині, проте сьогодні організація виконує чимало соціальних ролей (рис. 1б). Слід відмітити, що бюджет НАТО формується окремо від національних витрат на оборону, які, згідно домовленостей, не повинні бути нижчими 2% від ВВП держави, однак де-факто рідко сягають такого рівня. Членський внесок до бюджету НАТО залежить від валового національного доходу держави (США фінансують 22% бюджету НАТО). За останні роки кількість військового контингенту НАТО у «гарячих точках» суттєво знизилась (рис. 1г), що пов'язано із призупиненням військової присутності в Афганістані, куди було залучено близько 130 тис. військовослужбовців НАТО та її партнерів.

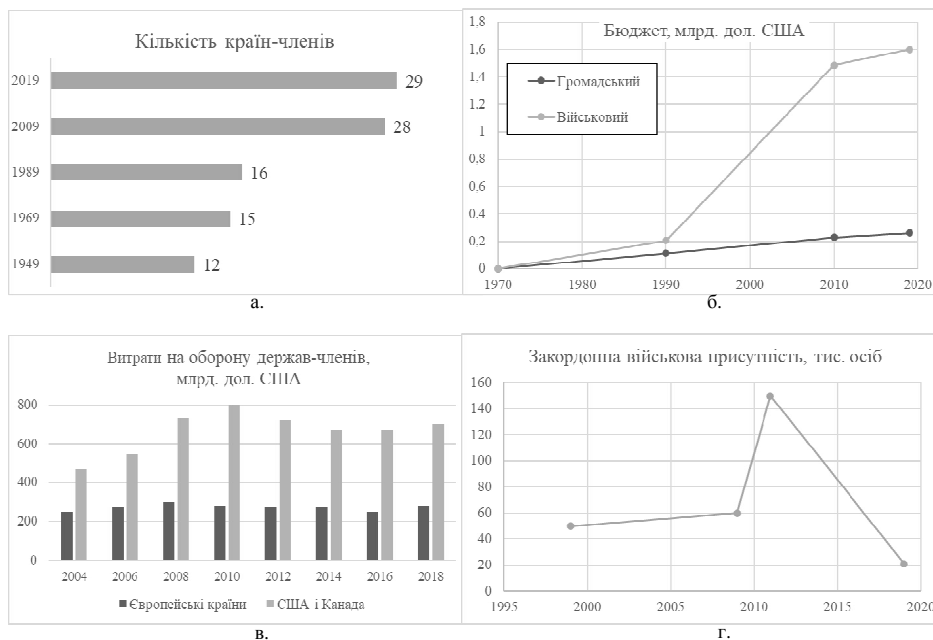

Рис. 1. Інфографіка діяльності НАТО

Джерело: розроблено авторами на основі [8].

У ЄС аспекти безпеки, оборони та антикризового управління є прерогативою Спільної політики безпеки та оборони (CSDP), яка, в свою чергу, є ключовим елементом Спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС. CSDP є наступницею Європейської безпеки та оборони в НАТО, але відрізнялася тим, що знаходилась під юрисдикцією Європейський Союзу.

Загалом, структура командного складу ЄС є значно меншою ніж в НАТО (саме остання відповідає за територіальну оборону в Європі). Проте у 2017 р. була створена перша постійна військова штаб-квартира в ЄС (Military Planning and Conduct Capability, MPCC), яку планують суттєво зміцнити у 2020 р. Паралельно новостворений Європейський оборонний фонд вперше залучатиме кошти із бюджету ЄС для фінансування багатонаціональних оборонних проєктів.

Загалом сукупні витрати на охорону членів ЄС у 2018 р. склали 223,4 млрд. євро, що становить 1,4% від ВВП ЄС. Сукупна чисельність військового контингенту ЄС нараховує понад 1,4 млн. осіб. Розподіл держав-членів ЄС відповідно до їх участі у структурі витрат на оборону та чисельності військовослужбовців наведено на рис. 2.

Традиційним антагоністом ЄС і НАТО виступає РФ і її сателіти. Офіційний військовий контингент Організації Договору про колективну безпеку становить 4 тис. осіб [10]. Проте лише в РФ чисельність активних військовослужбовців становить 900 тис. осіб та 2 млн. резервістів. Військовий бюджет РФ оцінюють в 65 млрд. дол. США (4-й в світі), що становить 3,9% від ВВП держави [11].

З метою врегулювання суперечностей між умовними Сходом та Заходом Європи ще у 1973 р. була створена Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ).

Проте, як підсумовує у своєму спеціалізованому дослідженні О. Коломієць, аналіз участі ОБСЄ у врегулюванні локальних конфліктів і новітніх викликів безпеці у постбіполярній Європі не дозволяє вести мову про належну ефективність організації в системі регіональної безпеки. Під час врегулювання криз і конфліктів регулярно проявлялись розбіжності щодо ролі ОБСЄ в системі європейської регіональної безпеки, координації її дій з ООН, НАТО та ЄС. Внаслідок чого організація відігравала вторинні функції післявоєнного врегулювання локальних конфліктів на теренах Грузії, Боснії та Герцеговини, Косово, а тепер і України [12].

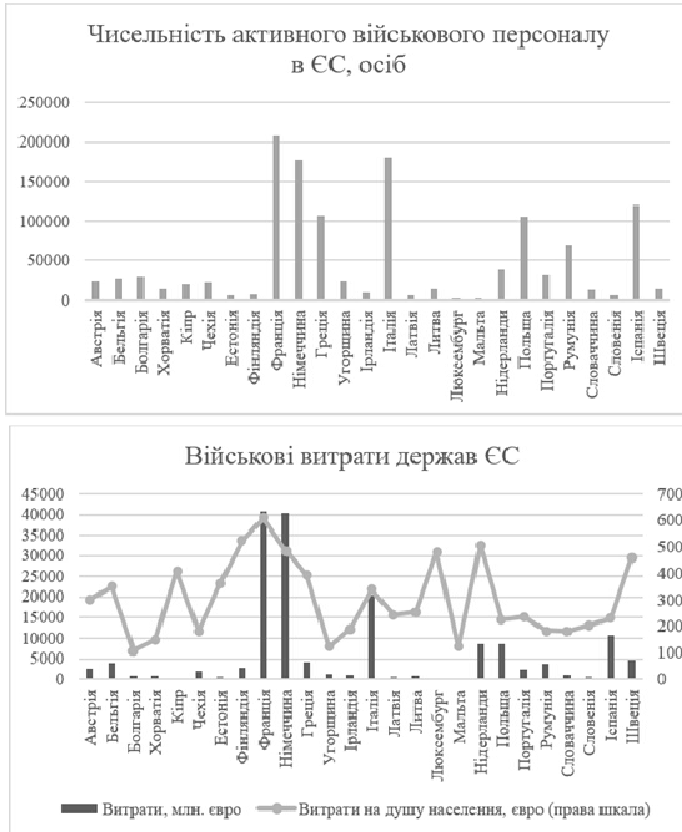

Рис. 2. Структура військових витрат та військового контингенту в ЄС, 2018 р.
Джерело: розроблено авторами на основі [9].

На глобальному рівні ключові рамки закладені системою ООН, що забезпечує найбільш універсальні структури взаємодії щодо питань безпеки, які варіюють у широкому діапазоні, включаючи аспекти від військового контролю, роззброєння і непоширення зброї, до врегулювання конфліктів, миротворчих місій і пост-конфліктних діалогів. На національному ж рівні, управління безпекою вирішує питання організації та менеджменту в секторі безпеки, включаючи роботу інститутів, основним завданням яких є захист держави та її складових громад. У цій праці ми здійснюватимемо акцент

на концепті регіонального управління безпекою, під яким розумітимемо «... розвиток та динаміку системи безпеки у певному регіоні, що інституціоналізується через мережу регіональних і субрегіональних організацій, які розділяють спільні розуміння, норми та практики в сфері безпеки».

Проблеми глобального управління особливо загострилися зовсім недавно, а саме під час світової фінансової кризи 2008 року. Криза виявила, що жодна група суб'єктів глобального менеджменту, що діяла б самотужки, не може ефективно мінімізувати глобальні ризики, які є одночасним викликом для лідерів у сфері бізнесу та політиків у будь-якій країні. Фінансова криза підкреслила необхідність політичних дій, які враховують глобальну природу кризи. Вона виявила обмежені можливості існуючої фінансової системи, показала неадекватність систем «раннього оповіщення» і недостатній рівень координації між політиками та іншими суб'єктами фінансово-економічних відносин.

Уперше у 2009 році експерти та члени Мережі глобальних ризиків (Global Risk Network) визначили джерелом ризику відсутність або брак ефективного управління глобальними питаннями, зокрема такими як фінансова стабільність, торгівля, кліматичні зміни, вода та безпека [13]. У 2012 р. на Всесвітньому економічному форумі в Давосі до зазначених вище глобальних ризиків додали хронічні бюджетні дисбаланси, екстремальні коливання цін на енергоресурси і продовольство, збільшення викидів парникових газів, кібератаки, продовольчу кризу [14, 15].

Період з 2013 по 2020 роки ознаменувався значним посиленням мілітаристських протистоянь, що повернуло глобальну спільноту до необхідності включити у порядок денний по безпеці аспекти військових конфліктів.

Сьогодні також можна стверджувати, що власне глобальне управління посідає центральне місце серед геополітичних, економічних та екологічних ризиків і сприймається як ключ до глобальної стабільності та стійкого розвитку [16].

Взагалі, до широкого обігу категорію «глобальне управління» ввів В. Брандт та його колеги з Комісії з глобального управління, яка була створена 1992 року за сприяння ООН та об'єднувала двадцять вісім індивідуальних представників з різних країн [17].

В українській та російській літературі поняття «глобальне регулювання» є більш загальнозживаним в порівнянні з терміном «глобальне управління»; воно укорінилось в сенсі регулювання міжнародних процесів незалежно від того, скільки «центрів сили» існує сьогодні у світі, тобто, прийняття стратегічних рішень спільними зусиллями всієї світової спільноти.

Варто відмітити, що існують різні погляди не лише щодо трактування, а й визначення завдань глобального управління – починаючи від вирішення спорадичних локальних проблем економічного розвитку і закінчуючи всеохоплюючим контролем міжнародних відносин, який здійснювався б через глобальний уряд. На основі їх систематизації можна виокремити шість рівнів глобального управління (рис. 3).

Рис. 3. Рівні глобального управління

Джерело: розроблено авторами.

Зазначимо, що ключове місце у глобальній інституційній системі з адекватним функціональним розподілом професійних і організаційних компетенцій повинно належати таким суб'єктам глобального управління (СГУ) [18]:

- міжнародні організації (ООН, МВФ, СБ, СОТ та інші);
- «неформальні центри сили» («Велика вісімка», різноманітні бізнес-форуми на кшталт Давоського, Римський клуб тощо);
- країни-лідери регіонального економічного розвитку (США і Канада у Північній Америці, Японія і Китай в Азійському регіоні, ЄС-15 у Європі);
- держави або їх представницькі органи в міжнародних урядових і неурядових організаціях;
- мережеві структури глобального типу (ТНК, глобальні фінансові мережі, професійні та бізнес-асоціації);
- регіони як економічно автономні осередки формування конкурентних переваг країн і водночас міждержавні з'єднувальні ланки та функціональні центри виробничої активності;
- глобальні міста як центри локальної активності (ділової, наукової, фінансової, інноваційної тощо);
- центри генерування знань (університети, інноваційні кластери, технопарки, технополіси, венчурні компанії тощо);
- інститути громадянського суспільства на всіх рівнях, військового стримування та запобігання розвитку військових конфліктів, захисту навколишнього середовища;
- глобальні засоби масової інформації (глобальні інформаційні мережі, міжнародні інформаційні агенції, бюро аналізу та узагальнення інформації тощо).

У сучасній парадигмі розвитку глобального управління сформувалося кілька концепцій імовірної організації глобального регулювання, які передбачають або утворення нових інститутів, або еволюцію і трансформацію функцій вже наявних. Виокремлюють два потенційні варіанти вдосконалення інституційної архітектури світу: 1) ініціативу перехоплює один з учасників системи; 2) створюється новий наднаціональний інститут глобального регулювання — певний світовий центр з прийняття стратегічних рішень (його найчастіше називають глобальним урядом) [15]. У цьому контексті важливою є проблема розпливчості межі між міжнародним співробітництвом суверенних держав і самостійною наднаціональною роллю міжнародних організацій.

В зарубіжній та вітчизняній літературі неоднократно робилися спроби обґрунтувати доцільність створення глобального уряду, визначити його структуру та функції. Прихильники мондіалізму схилились до думки, що глобальний уряд повинні формувати представники країн-гегемонів. Проте Б. Гаврилишин виразив упевненість у тому, що через кілька десятиліть шляхи руху різних частин людства зближаться, оскільки жодна група людей не зможе самостійно «приватизувати планету» і всі народи будуть змушені пристосовуватись до правил гуртожитку, якими й керуватимуться в умовах «єдиного світового порядку й загальної долі» [19].

Підтримуючи гіпотезу Б. Гаврилишина, вважаємо, що глобальний уряд повинен бути сформований на основі паритетного представництва міжнародних організацій, через які буде реалізовуватися механізм глобального управління.

В контексті розглянутих вище механізмів глобального менеджменту, наше бачення взаємозв'язків між суб'єктами світових управлінських процесів представлено на рис. 4.

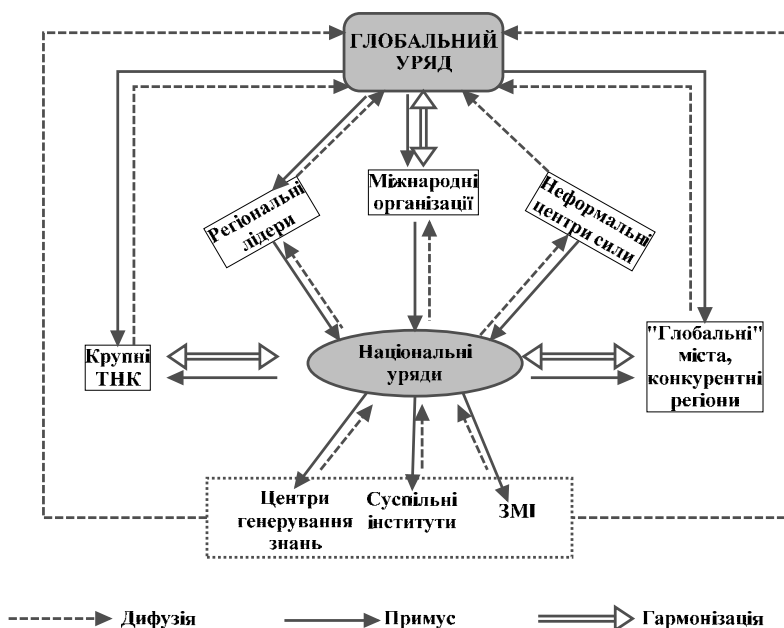

Рис. 4. Взаємозв'язки між суб'єктами глобального управління
Джерело: розроблено авторами [17].

В економічній літературі зустрічаються також інші варіанти взаємодії СГУ. Зокрема, Д. Лук'яненко та Т. Кальченко, виходячи з можливої комбінації полюсів влади, розглядають можливий інституційний устрій у формі уніполярної, бі-, три- та поліполярної систем [18].

Таким чином, вагомою перешкодою на шляху створення системи глобального управління безпекою залишається відсутність єдиного бачення та усвідомлення лідерами країн майбутнього вектора її розвитку, методів та інструментів досягнення поставлених перед нею цілей, а також різного характеру походження ключових суб'єктів глобального економічного розвитку.

Сучасні концепції глобального управління передбачають або утворення нових міжнародних інституцій (організацій), або еволюцію і трансформацію функцій у вже наявних. Та не зважаючи на такий плюралізм поглядів, незаперечним є той факт, що глобальні проблеми потребують глобального управління, особливо в сфері безпеки.

Висновки. Економічні та політичні події останнього десятиліття ознаменували певний реванш дезінтеграційних процесів в глобальному суспільстві та зумовили підвищення актуальності дискурсів присвячених регіональній безпеці у фрагментованому світі. Повернення до практики торговельного та інвестиційного протекціонізму провідних держав світу, прихід до влади численних ультраправих політичних сил, загострення воєнних конфліктів, сепаратистських рухів, випадків тероризму – ці та інші фактори викликають певний песимізм серед дослідників та посилюють сучасний різновид «агорофобії» та «повернення до історії» серед практиків. Події в Україні після 2013 р. яскраво продемонстрували, що система регіональної безпеки в Європі (як і глобальна безпека) є ненадійною та неефективною, поставивши під сумнів подальший сталий розвиток на континенті. Проте глобальний «простір потоків» все ж залишається об'єктивною реальністю, що пронизує локальний «простір місць» та потребує нових інструментів врегулювання проблем регіональної безпеки.

Література

1. Lake D., Morgan P. *Regional orders: Building security in a new world*. Penn State Press, 2010.
2. Adler E., Barnett M., and Smith S., eds. *Security communities*. Vol. 62. Cambridge University Press, 1998.
3. Solingen E. *Regional orders at century's dawn: global and domestic influences on grand strategy*. Vol. 77. Princeton University Press, 1998.
4. Lemke D. *Regions of war and peace*. Vol. 80. Cambridge University Press, 2002.
5. Buzan B. et al. *Regions and powers: the structure of international security*. Vol. 91. Cambridge University Press, 2003.
6. Katzenstein P. *A world of regions: Asia and Europe in the American imperium*. Cornell University Press, 2015.
7. Börzel T., Risse T., eds. *The Oxford handbook of comparative regionalism*. Oxford University Press, 2016.
8. NATO. *The Secretary General's Annual Report 2019*. URL: <https://www.nato.int/> (дата звернення: 16.03.2020).

9. EDA. Defence Data Portal. URL: <http://www.eda.europa.eu/info-hub/defence-data-portal> (дата звернення: 16.03.2020).
10. Организация Договора о коллективной безопасности. URL: <http://www.dkb.gov.ru/start/index.htm> (дата звернення: 16.03.2020).
11. Stockholm International Peace Research Institute. «Trends in World Military Expenditure, 2019». URL: https://www.sipri.org/sites/default/files/2020-04/fs_2020_04_milex_0_0.pdf.
12. Коломієць О. Імперативи реформування ОБСЄ як чинник стабілізації системи європейської безпеки. *Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки*. 2019. № 2 (12). С. 102-117.
13. Грицяк І. Глобальне врядування: теоретико-практичні аспекти. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpndidps/2011_1/Zmist_2011_1/Grytskyak_I.pdf (дата звернення: 26.04.2019).
14. Основні тренди глобального розвитку: ризики та нові можливості для України. Аналітична записка відділу глобалістики та безпекових стратегій. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/701/> (дата звернення: 16.12.2019).
15. Global Risks 2012. Seventh Edition. An Initiative of the Risk Response Network. – World Economic Forum, 2012. URL: www.weforum.org (дата звернення: 15.04.2019)
16. Поручник А., Гайдай Ю. Формування інституційних передумов системи глобального управління. URL: <http://ir.kneu.kiev.ua:8080/handle/2010/124> (дата звернення: 14.04.2018).
17. Лизун М. В., Ліщинський І. О. Глобальне управління в контексті формування світового економічного порядку. *Наука молода*. 2013. Вип. 20. С. 40-46.
18. Лук'яненко Д., Кальченко Т. Стратегії глобального управління. К., 2009. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Mep/2009_8_9/08-3612/2_Lukyanenko_Kalchenko.pdf (дата звернення: 26.02.2020).
19. Гаврилишин Б. Дороговкази в майбутнє. До ефективних суспільств. Доповідь Римському клубові. К.: Основи, 1993. 238 с.

References

1. Lake, D., Morgan, P. (2010). *Regional orders: Building security in a new world*. Penn State Press [in English].
2. Adler, E., Barnett, M., and Smith, S., eds. (1998). *Security communities*. Vol. 62. Cambridge University Press [in English].
3. Solingen, E. (1998). *Regional orders at century's dawn: global and domestic influences on grand strategy*. Vol. 77. Princeton University Press [in English].
4. Lemke, D. (2002). *Regions of war and peace*. Vol. 80. Cambridge University Press [in English].
5. Buzan, B. et al. (2003). *Regions and powers: the structure of international security*. Vol. 91. Cambridge University Press [in English].
6. Katzenstein, P. (2015). *A world of regions: Asia and Europe in the American imperium*. Cornell University Press [in English].

7. Börzel, T., Risse T., eds. (2016). The Oxford handbook of comparative regionalism. Oxford University Press [in English].
8. NATO. The Secretary General's Annual Report 2019. Retrieved from <https://www.nato.int/> [in English].
9. EDA. Defence Data Portal. Retrieved from <http://www.eda.europa.eu/info-hub/defence-data-portal> [in English].
10. Collective Security Treaty Organization. Retrieved from <http://www.dkb.gov.ru/start/index.htm> [in Russian].
11. Stockholm International Peace Research Institute. "Trends in World Military Expenditure, 2019". Retrieved from https://www.sipri.org/sites/default/files/2020-04/fs_2020_04_milex_0_0.pdf [in English].
12. Kolomiets, O. (2019). Imperatyvy reformuvannya OBSYE yak chynnyk stabilizatsii systemy yevropeiskoi bezpeky [The imperatives of reforming the OSCE as a factor in stabilizing the European security system]. *Suchasne suspilstvo: politychni nauky, sotsiologichni nauky, kulturolohichni nauky – Modern society: political sciences, sociological sciences, culturological sciences*. Retrieved from <http://doi.org/10.5281/zenodo.167269> [in Ukrainian].
13. Hrytsiak, I. (2011). Hlobalne vriaduvannya: teoretyko-praktychni aspekty [Global governance: theoretical and practical aspects]. Retrieved from http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/znpndidps/2011_1/Zmist_2011_1/Grytsyak_I.pdf [in Ukrainian].
14. Analytical note of the Department of Global Studies and Security Strategies (2012) Osnovni trendy hlobalnoho rozvytku: ryzyky ta novi mozhlyvosti dlia Ukrainy. Analychna zapyska viddilu hlobalistyky ta bezpekovykh stratehii [The main trends of global development: risks and new opportunities for Ukraine]. Retrieved from <http://www.niss.gov.ua/articles/701/> [in Ukrainian].
15. Global Risks 2012. Seventh Edition (2012). An Initiative of the Risk Response Network. – World Economic Forum. Retrieved from <http://www.weforum.org> [in English].
16. Poruchnyk, A., Haidai, I. (2010). Formuvannya instytutsiinykh peredumov systemy hlobalnoho upravlinnia [Formation of institutional preconditions for the global governance system] Retrieved from <http://ir.kneu.kiev.ua:8080/handle/2010/124> [in Ukrainian].
17. Lyzun, M., *Lishchynskyy, I.* (2013). Hlobalne upravlinnia v konteksti formuvannya svitovoho ekonomichnoho porядku [Global governance in the context of the formation of the world economic order]. *Nauka moloda*. 2013. Issue 20 [in Ukrainian].
18. Lukianenko, D., Kalchenko, T. (2009). Stratehii hlobalnoho upravlinnia [Strategies of global governance] Retrieved from http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Mep/2009_8_9/08-3612/2_Lukyanenko_Kalchenko.pdf [in Ukrainian].
19. Havrylyshyn, B. (1993). Dorohovkazy v maibutnie. Do efektyvnykh suspilstv. Dopovid Rymskomu klubovi [Directions to the future. To effective societies. Report to the Club of Rome]. K.: Osnovy. 238 p. [in Ukrainian].

Статтю отримано 14 травня 2020 р.
Article received May 14, 2020